

جایگاه دکترین در قراردادهای دو جانبه بین المللی

مؤلف

داریوش مقامی نیا

کارشناس ارشد حقوق خصوصی

www.ketab.ir

انتشارات قانون یار

۱۳۹۷

سرشناسه	: مقامی نیا، داریوش، ۱۳۶۳ -
عنوان و نام بیدآور	: جایگاه دکترین در قراردادهای دوجانبه بین المللی / مولف داریوش مقامی نیا.
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات قانون یار، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۲۳۶ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۵۵-۹۹-۴
وضعیت فهرست نویسی	: قیبا
موضوع	: تمهیدات بین المللی
موضوع	: International obligations
موضوع	: صلاح دید اداری
موضوع	: Administrative discretion
موضوع	: حقوق بین الملل -- تفسیر و استنباط
موضوع	: International law -- Interpretation and construction
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۷ ۷م۲ت / ۴۱۷۱JX
رده بندی دیویی	: ۱۳۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۵۳۶۰۴

کتابخانه / آیت الله العظمی بروجردی

جایگاه دکترین در قراردادهای دوجانبه بین المللی

تألیف: داریوش مقامی نیا

ناشر: قانون یار

ناظر فنی: محسن فاضلی

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۱۰۰ جلد

قیمت: ۴۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۵۵-۹۹-۴

مرکز فروش: تهران، میدان انقلاب، خ منیری جاوید، کوچه مینا، پلاک ۲۹، طبقه سوم

۰۲۱۶۶۹۷۹۵۱۹ - ۰۲۱۶۶۹۷۹۵۲۶

فهرست مطالب

۱۳.....	پیشگفتار.....
۱۷.....	بخش اول.....
۱۷.....	مبانی نظری دکترین صلاحدید دولتها.....
۱۷.....	فصل اول - حاکمیت دولتها در حقوق بین‌الملل، نوسان بین التزام به رعایت تعهدات
۱۸.....	بین‌المللی - حفظ منافع ملی.....
۱۸.....	بحث اول - التزام دولتها به تعهدات بین‌المللی.....
۱۸.....	جزء اول - سبب تاریخی حاکمیت دولتها.....
۱۹.....	جزء دوم - محدود شدن حاکمیت دولتها از طریق معاهدات بین‌المللی.....
۲۱.....	مبحث دوم - جایگاه منافع ملی دولتها در عرصه حقوق بین‌الملل.....
۲۱.....	جزء اول - جایگاه منافع ملی دولتها در اسناد و رویه قضائی بین‌المللی.....
۲۲.....	جزء دوم - معنا، مفهوم و مصطلح منافع ملی.....
۲۴.....	الف - امنیت ملی.....
۲۶.....	ب - نظم عمومی.....
۲۹.....	ج - بهداشت و سلامت عمومی.....
۳۰.....	د - اخلاق عمومی.....
۳۳.....	فصل دوم - معنا، مفهوم و اساس دکترین صلاحدید دولتها.....
۳۳.....	مبحث اول - معنا و مفهوم دکترین صلاحدید دولتها.....
۳۳.....	جزء اول - معانی اصطلاحی دکترین صلاحدید دولتها.....
۳۳.....	الف - اختیارات دولتها در ارزیابی شرایط.....
۳۴.....	ب - آزادی عمل.....
۳۵.....	ج - فضائی برای مانور.....
۳۵.....	جزء دوم - مفاهیم دکترین صلاحدید دولتها.....
۳۵.....	الف - مفهوم ساختاری.....
۳۹.....	ب - مفهوم ماهوی.....
۴۰.....	مبحث دوم - مبانی فلسفی صلاحدید.....
۴۱.....	جزء اول - فلاسفه مخالف وجود صلاحدید.....
۴۱.....	جزء دوم - فلاسفه موافق وجود صلاحدید.....

- الف - جایگاه صلاحدید در نظرات مکتب فکری عملگراها ۴۱
- ب- جایگاه صلاحدید در نظرات هارت ۴۲
- ج - جایگاه صلاحدید در نظرات دورکین ۴۳
- د - جایگاه صلاحدید در نظرات جوزف رالز ۴۴
- مبحث سوم- خاستگاه دکترین صلاحدید دولتها ۴۵
- فصل سوم - مولفه های ایدئولوژیکی و سیاسی دکترین صلاحدید دولتها ۴۵
- مبحث اول - احترام به ارزیابی و تفسیر دولتها در شرایط خاص ۴۵
- مبحث دوم - کترین صلاحدید دولتها به عنوان یک استثناء ۴۷
- مبحث سوم - دکترین صلاحدید دولتها، ابزاری تعادلی مابین جهانشمولی حقوق بشر و ویژگی های دولتها ۴۸
- فصل چهارم- زمینه های ایجاد دکترین صلاحدید دولتها ۵۱
- مبحث اول - سیر تحولات تاریخی ایجاد دکترین صلاحدید دولتها (از حق به تشخیص تا دکترین صلاحدید دولتها) ۵۱
- مبحث دوم - تداخل مفاد کنوانسیون برابری برابری فوق العاده و ضروری ۵۲
- جزء اول - تفاوت اضطرار با ضرورت در حقوق بین الملل ۵۳
- جزء دوم- بررسی مولفه های ضرورت ۵۴
- الف - - منفعت ضروری ۵۵
- ب - خطر جدی قریب الوقوع ۵۶
- ج - تنها راه ۵۸
- د - صدمه وارد نمودن به منافع ضروری جامعه بین المللی ۵۸
- جزء سوم- مرجع اعلان وضعیت فوق العاده ۵۹
- مبحث سوم- تداخل مفاد کنوانسیون با منافع ملی در حالت عادی ۶۰
- فصل پنجم - صلاحدید اداری به عنوان ریشه دکترین صلاحدید دولتها ۶۱
- مبحث اول - معنا و مفهوم صلاحدید اداری ۶۲
- مبحث دوم - دلایل اعطاء صلاحدیدهای اداری ۶۲
- مبحث سوم- رابطه صلاحدید های اداری با نظارت قضائی ۶۲
- مبحث چهارم - جایگاه صلاحدید اداری در حقوق اداری دولتها ۶۴
- جزء اول- منابع حقوقی صلاحدید اداری دولتها ۶۵
- جزء دوم- مکانیسم نظارتی بر صلاحدید اداری دولتها ۶۶

۶۹	فصل ششم - حوزه دکتربین صلاحید دولتها
۶۹	مبحث اول - انواع دکتربین صلاحید دولتها
۶۹	جزء اول - دکتربین صلاحید موسع
۷۰	جزء دوم - دکتربین صلاحید مضیق
۷۰	جزء سوم - دکتربین صلاحید خاص
۷۱	مبحث دوم - عوامل موثر بر حوزه دکتربین صلاحید دولتها
۷۲	جزء اول - اجماع یا عدم اجماع بین دولتها
۷۴	جزء دوم - ماهیت هدف
۷۴	الف - ضرورت عمومی
۷۵	ب - امنیت ملی، نظم عمومی
۷۵	ج - حمایت از اخلاص و ذهب
۷۵	مبحث سوم - تاثیر نوع دکتربین صلاحید دولتها بر اختیارات دولتها و نظارت دیوان اروپایی حقوق بشر
۷۵	جزء اول - تاثیر نوع دکتربین صلاحید دولتها بر میزان اختیارات دولتها و نیز ادله اثبات دعوی
۷۷	جزء دوم - تاثیر نوع دکتربین صلاحید دولتها بر نظارت دیوان اروپایی حقوق بشر
۷۸	فصل هفتم - کاربردهای دکتربین صلاحید دولتها
۷۸	مبحث اول - توازن میان منافع و حقها
۷۹	مبحث دوم - واژه های مجهول مواد کنوانسیون اروپایی حقوق بشر
۸۰	مبحث سوم - انجام تعهدات مثبت
۸۱	مبحث چهارم - نحوه اجرای تعهدات مندرج در کنوانسیون اروپایی حقوق بشر
۸۳	فصل هشتم - اصول حاکم بر دکتربین صلاحید دولتها
۸۳	مبحث اول - اصل تفسیر پویا
۸۶	مبحث دوم - اصل استقلال
۸۶	جزء اول - معنا و مفهوم اصل استقلال
۸۷	جزء دوم - جایگاه اصل استقلال در مفاد کنوانسیون و دیوان اروپایی حقوق بشر
۸۸	مبحث سوم - اصل حفاظت موثر
۸۹	فصل نهم - محاسن و معایب وارد بر دکتربین صلاحید دولتها
۸۹	مبحث اول - محاسن

- ۹۰..... میحث دوم-معایب
- ۹۰..... جزء اول- عدم وجود ضابطه های مشخص در استفاده از دکترین صلاحدید دولتها
- ۹۱..... جزء دوم- تضاد دکترین صلاحدید دولتها با جهانی بودن حقوق بشر
- ۹۲..... جزء سوم - به خطر افتادن حقوق اقلیتها
- ۹۳..... جزء چهارم - ممانعت از توسعه حقوق بین‌الملل از طریق رویه سازی
- ۹۴..... جزء پنجم - نامشخص بودن استانداردهای بررسی
- ۹۷..... بخش دوم... ..
- ۹۷..... نقش دکترین صلاحدید دولتها در تفسیر معاهدات بین‌المللی
- ۹۸..... فصل اول ارتباط دکترین صلاحدید دولتها و تفسیر معاهدات بین‌المللی
- ۹۸..... مبحث اول - دکترین صلاحدید دولتها به عنوان یک عمل تفسیری
- ۹۹..... مبحث دوم - آثار معنوی دکترین صلاحدید دولتها به عنوان یک عمل تفسیری
- ۹۹..... جزء اول- قاعده ممنوعه تفسیر یکجانبه در حقوق بین‌الملل
- ۱۰۰..... جزء دوم - اصل حسن نیت
- ۱۰۱..... جزء سوم انصاف
- ۱۰۲..... جزء چهارم - رعایت موضوع و هدف
- ۱۰۴..... جزء پنجم - اصل اثر مفید
- ۱۰۵..... جزء ششم - اصل رعایت قواعد حقوق بین‌الملل
- ۱۰۵..... جزء هفتم - اصل توجه به سیاق عبارات معاهده
- ۱۰۶..... جزء هشتم - تفسیر طبق معانی عادی و متداول
- ۱۰۷..... مبحث سوم - روشهای تفسیر معاهدات بین‌المللی
- ۱۰۷..... جزء اول - تفسیر غائی
- ۱۰۸..... جزء دوم - تفسیر ذهنی یا تاریخی
- ۱۰۹..... جزء سوم - تفسیر متنی
- ۱۱۰..... فصل دوم - در جستجوی دکترین صلاحدید دولتها در سایر معاهدات بین‌المللی
- ۱۱۰..... مبحث اول - شرایط کلی حاکم بر تعهدات بین‌المللی
- ۱۱۱..... جزء اول - معیارهای تفکیک تعهدات آمره از تعهدات تخییری
- ۱۱۱..... جزء دوم - مفهوم تعهدات آمره
- ۱۱۲..... جزء سوم - مفهوم تعهدات تخییری

الف - تعهدات تخییری دولتها در حوزه حقوق دریاها.....	۱۱۳
ب- تعهدات تخییری دولتها در حوزه حقوق محیط زیست	۱۱۴
مبحث دوم- شرایط کلی حاکم بر محاکم قضائی بین‌المللی	۱۱۷
جزء اول- شرایط شکلی	۱۱۸
جزء دوم- شرایط ماهوی	۱۱۸
مبحث سوم- وجود شروط غیرممانع در معاهدات بین‌المللی	۱۱۹
جزء اول- معنا و مفهوم شروط غیرممانع	۱۲۰
جزء دوم- شاخصه های اصلی شروط غیرممانع	۱۲۱
الف- اعطاء اختیار ارزیابی و تفسیر به دولتها.....	۱۲۱
ب- توافق صریح طرفین معاهده در درج شروط غیرممانع	۱۲۲
ج- شروط غیرممانع به عنوان یک حق	۱۲۲
د- اعمال شروط غیرممانع جهت حفظ منافع ضروری	۱۲۳
جزء سوم- مبانی حقوقی شروط غیرممانع	۱۲۴
جزء چهارم- حوزه شروط غیرممانع	۱۲۵
جزء پنجم- محاسن و معایب شروط غیرممانع	۱۲۵
جزء ششم- طبقه بندی شروط غیرممانع	۱۲۶
الف شروط مربوط به تعلیق معاهدات بین‌المللی	۱۲۷
ب- شروط مربوط به خروج از معاهدات بین‌المللی	۱۲۸
جزء هفتم- رابطه شروط غیر ممانع با کنوانسیون حقوق معاهدات	۱۳۱
جزء هشتم- استانداردهای مورد نیاز برای بررسی شروط غیرممانع	۱۳۱
الف- استانداردهای حقوقی	۱۳۱
اول- حسن نیت	۱۳۲
دوم- استاندارد تناسب	۱۳۳
ب- استانداردهای غیر حقوقی	۱۳۴
اول- فشارهای سیاسی	۱۳۴
دوم- اطلاع دادن به طرفهای معاهده	۱۳۶
مبحث چهارم- وجود ابهام در معاهدات بین‌المللی	۱۳۹
مبحث پنجم- وجود تعهدات مثبت در معاهدات بین‌المللی	۱۴۰
فصل سوم- نقش مراجع قضائی بین‌المللی در دکترین صلاحدید دولتها	۱۴۰

- ۱۴۰..... مبحث اول - خویشتنداری قضائی
- ۱۴۲..... مبحث دوم - وظایف مراجع قضائی بین‌المللی در دکتین صلاحدید دولتها
- ۱۴۲..... جزء اول - نظارت بر تفسیر و ارزیابی دولتها از معاهدات و نحوه اجرای آن
- ۱۴۲..... جزء دوم - تفسیر فحوای معاهده مورد اعتراض
- ۱۴۳..... جزء سوم - مطابقت اقدامات صورت گرفته با استانداردهای قانونی
- ۱۴۳..... جزء چهارم - تعیین نوع دکتین صلاحدید دولتها
- ۱۴۴..... مبحث سوم - نقش مراجع قضائی بین‌المللی در مواجهه با شروط خود ارجاعی
- ۱۴۴..... جزء اول - مخالفان رسیدگی هیات‌های حل اختلاف سازمان تجارت جهانی به شروط خود ارجاعی
- ۱۴۵..... جزء دوم - موافقان رسیدگی هیات‌های حل اختلاف سازمان تجارت جهانی به شروط خود ارجاعی
- ۱۴۶..... جزء سوم - رویه محاکم قضائی بین‌المللی در مواجهه با شروط خود ارجاعی
- ۱۴۷..... مبحث چهارم - نقش محاکم دکتین دولتها
- ۱۵۰..... فصل چهارم - استانداردهای مورد نیاز محاکم بین‌المللی برای سنجش و نظارت بر دکتین صلاحدید اعمال شده از ناحیه دولتها
- ۱۵۱..... مبحث اول - استاندارد مطابقت با قانون
- ۱۵۴..... جزء اول - مفهوم قانون
- ۱۵۵..... جزء دوم - شاخصه‌های قانون در اعمال محدودیت
- ۱۵۵..... الف - در دسترس بودن
- ۱۵۵..... ب - قابل پیش بینی بودن
- ۱۵۶..... ج - محدود کننده اعمال خودسرانه
- ۱۵۷..... مبحث دوم - استاندارد هدف مشروع
- ۱۵۷..... جزء اول - معنا و مفهوم هدف مشروع
- ۱۵۸..... جزء دوم - جایگاه استاندارد هدف مشروع در رویه دیوان اروپایی حقوق بشر
- ۱۵۹..... مبحث سوم - استاندارد تناسب
- ۱۵۹..... جزء اول - معنا و مفهوم استاندارد تناسب
- ۱۶۰..... جزء دوم - جایگاه استاندارد تناسب در رویه دیوان اروپایی حقوق بشر
- ۱۶۲..... مبحث چهارم - استاندارد ضرورت در یک جامعه دموکراتیک
- ۱۶۲..... جزء اول - معنا و مفهوم استاندارد ضرورت در یک جامعه دموکراتیک

جزء دوم - جایگاه استاندارد ضرورت در یک جامعه دموکراتیک در رویه دیوان اروپایی حقوق بشر	۱۶۴
جزء سوم - رابطه استاندارد ضرورت و تناسب	۱۶۴
مبحث پنجم - استاندارد معقولیت	۱۶۵
مبحث ششم - استاندارد حسن نیت	۱۶۶
مبحث هفتم - استاندارد عدم تبعیض	۱۶۷
فصل پنجم - نقش دکترین صلاحدید دولتها در تفسیر معاهدات حقوق بشری	۱۷۰
مبحث اول - شرایط کلی حاکم بر معاهدات حقوق بشری	۱۷۱
مبحث اول - رابطه دولتها و حقوق بشر	۱۷۱
جزء دوم - جذب اجرای قواعد حقوق بشری	۱۷۳
الف - جذب قواعد حقوق بشری	۱۷۴
ب - اجرای قواعد حقوق بشری	۱۷۴
جزء سوم - حق شرط در معاهدات حقوق بشری	۱۷۶
جزء چهارم - تفسیر معاهدات حقوق بشری	۱۷۸
مبحث دوم - نقش دکترین صلاحدید دولتها در تفسیر کنوانسیون اروپایی حقوق بشر	۱۷۹
جزء اول - تعهد دولتهای عضو کنوانسیون اروپایی حقوق بشر در رعایت حقوق بشر	۱۷۹
جزء دوم - جایگاه دیوان اروپایی حقوق بشر در دکترین صلاحدید دولتها	۱۸۰
جزء سوم - نقش دکترین صلاحدید دولتها در تفسیر ماده کنوانسیون اروپایی حقوق بشر	۱۸۲
الف - نقش دکترین صلاحدید دولتها در تفسیر مواد ۱ تا ۱۴	۱۸۲
اول - ماده ۲ کنوانسیون: حق حیات	۱۸۲
دوم - ماده ۳ کنوانسیون: ممنوعیت شکنجه	۱۸۳
سوم - ماده ۴ کنوانسیون: ممنوعیت برده داری و کار اجباری	۱۸۵
چهارم - ماده ۵ کنوانسیون: حق بر آزادی و امنیت	۱۸۶
ب - نقش دکترین صلاحدید دولتها در تفسیر ماده ۶ کنوانسیون: حق بر دادرسی عادلانه	۱۸۷
ج - نقش دکترین صلاحدید دولتها در تفسیر مواد ۸-۱۱	۱۸۹
اول - جایگاه شروط محدود کننده در دکترین صلاحدید دولتها	۱۹۱
دوم - ماده ۸ کنوانسیون اروپایی حقوق بشر: حق بر حریم خصوصی	۱۹۲
سوم - ماده ۹ کنوانسیون اروپایی حقوق بشر: حق آزادی اندیشه، وجدان و مذهب	۱۹۶

- چهارم- ماده ۱۰ کنوانسیون اروپایی حقوق بشر: حق آزادی بیان ۱۹۸
- ۱- حمایت از اخلاق و سلامت عمومی ۲۰۰
- ۲- پیشگیری از جرم و بی نظمی ۲۰۱
- ۳- منافع اقتصادی، امنیت ملی و رفاه دولت ۲۰۳
- ۴- حمایت از حقوق و آزادیهای دیگران ۲۰۴
- پنجم - ماده ۱۱ کنوانسیون اروپایی حقوق بشر: حق برگزاری اجتماعات ۲۰۵
- د- نقش دکترین صلاحدید دولتها در تفسیر ماده ۱۴ کنوانسیون: عدم تبعیض ۲۰۹
- ه- نقش دکترین صلاحدید دولتها در تفسیر ماده ۱۵ کنوانسیون: عدول در مواقع اضطراری ۲۱۰
- مبحث سوم - نقش دکترین صلاحدید دولتها در تفسیر کنوانسیون آمریکایی حقوق بشر ۲۱۳
- جزء اول - تایگا دیوان آمریکایی حقوق بشر در دکترین صلاحدید دولتها ۲۱۴
- ب - نقش دیوان آمریکایی حقوق بشر در دکترین صلاحدید دولتها ۲۱۵
- جزء دوم - نقش دکترین صلاحدید دولتها در تفسیر مواد کنوانسیون آمریکایی حقوق بشر ۲۱۷
- منابع و ماخذ ۲۲۶

پیشگفتار

دکترین صلاحدید دولتها به مثابه یک عمل تفسیری دلالت بر شرایطی می‌کند که دولت‌ها در مقام اجرای ملی به آن نیازمندند. نتیجه اینکه امروزه باید پذیرفت که دولت‌ها در مواجهه با برخی معاهدات بین‌المللی و به جهت تأمین منافع عمومی و اجرای مناسب و موثر معاهدات، دارای حق به صلاحدید و آزادی عمل می‌باشند. بر این اساس، دیدگاه‌های سنتی که قائل به تضاد دکترین صلاحدید دولتها با التزام به تعهدات بین‌المللی بود، تعدیل گشته، و در این بین اگر مخالفتی با اعطاء اختیارات تحت قالب دکترین صلاحدید به دولت‌ها می‌گردد، اغلب در ارتباط با نگرانی‌های موجود از سوء استفاده از آزادی عمل و اختیارات اعطاء شده به دولت‌ها می‌باشد. که البته این نگرانی‌ها نیز بادر نظر گرفتن این واقعیت که محاکم قضایی بین‌المللی با کمک استانداردهای بررسی بر اختیارات دولتها نظارت می‌نمایند، تا حدود زیادی مرتفع می‌گردد. در این حوزه، همچنان منافع ملی دولتها، نقش عمده ای را ایفا می‌نمایند. به عبارتی فراتر از باحث مربوط به سیر تاریخی حاکمیت دولتها و علل محدود شدن آنها، در عرصه حقوق بین‌الملل یک سنت ثابت و طولانی وجود دارد که دولتها منافع ملی شان¹ را حتی مواقعی که وارد توافقات بین‌المللی می‌گردند و نیز هنگامی که بوسیله آن توافقات محدود می‌گردند، همچنان اعمال می‌نمایند.² بدین معنا که هر چند حضور در جامعه بین‌المللی مستلزم این است که دولتها با گذار از آزادی عمل کامل و مطابقت بخشی از این آزادی عمل به نفع حداقل منافع مشترک خویش صرفنظر نمایند، لکن به طور سنتی دولتها حق بر عدم انطباق و رعایت تعهدات بین‌المللی در شرایط خاص، به خصوص اگر انطباق با تعهدات منجر به زدن به حاکمیت، امنیت، سیاست عمومی، و یا به طور کلی منافع حیاتی آنها گردد را همچنان رایج و محفوظ نموده‌اند. در حقوق بین‌الملل موضوعاتی چون ضرورت عمومی، منافع اساسی، نظم عمومی، امنیت ملی، اخلاق عمومی مربوط به حوزه‌هایی هستند که اغلب برای حاکمیت دولتها اموری اساسی هستند و به طور

¹ - منافع ملی اشاره به هدف‌های اولیه ای دارد که مردم و دولت در صدد حفظ و تحصیل آن هستند. منافع ملی در دو سطح داخلی و خارجی مطرح می‌گردد که به طور کلی مصادیق منافع ملی دولتها در بعد داخلی عبارتند از: حمایت از اخلاق و سلامت عمومی، منافع اقتصادی و حمایت از امنیت ملی و رفاه کشور و حمایت از حقوق و آزادیهای دیگران

² - Monica Pinto, "National and International Courts - Deference or Disdain" Loyola of Los Angeles International & Comparative Law Review, Vol. 30, 2008, p. 247.

سنتی دولت‌ها خود بر آن نظارت دارند.^۱ نتیجه اینکه در حوزه حقوق بین‌الملل در شرایطی خاص دو تکلیف دولتها در برابر یکدیگر قرار می‌گیرند، از یک سو تکلیف آنها نسبت به حفاظت از منافع ملی خویش نظیر نظم عمومی، امنیت ملی و اخلاق عمومی؛ و از سوی دیگر تکلیف به التزام نسبت به معاهدات بین‌المللی. به بیان واضحتر حاکمیت دولتها در حقوق بین‌الملل حاکی از یک وضعیت دو گانه است. از طرفی آموزه‌های کلاسیک حقوق بین‌الملل در خصوص حقوق معاهدات به مانند التزام به معاهدات بین‌المللی و حاکمیت قانون با اعطای اختیارات مطلق به دولتها در حفظ منافع ملی در تزامن هستند و از طرف دیگر در مواقع خاص و بحرانی و نیز به جهت ماهیت بعضی از معاهدات بین‌المللی لاجرم می‌بایست اختیاراتی را برای دولتها در جهت حفظ منافع ضروری در نظر بگیریم. به دیگر سخن حقوق بین‌الملل می‌خواهد از یک جهت التزام دولتها به معاهدات بین‌المللی را مشخص و معین نماید و از جهتی دیگر صلاحیت این دولتها در حفظ منافع ضروری را تحت شرایط خاص گسترش دهد. حال باید دید حقوق بین‌الملل چه نه‌ایند میان این گرایشهای متضاد و ضروری تعادل ایجاد نماید؟ لازم به ذکر است در این شرایط دولتها به اغلب موارد، به بهانه آنکه مقررات بین‌المللی با منافع ملی آنها سازگار نمی‌باشد یا رسماً از اجرای آن تمسک می‌کنند که خود در وضع و تدوینش مشارکت داشته‌اند، سر باز می‌زنند و یا علیرغم اینکه در بیان رسمی، خود را وابسته و تابع تعهدات بین‌المللی اعلام می‌کنند، در عمل همین قواعد را نقض کرده و بر مبنای منافع ملی خود آنها را زیر پا گذاشته یا حداقل از اجرای موثر آن خودداری می‌نمایند.^۲ در این بین اعضای جامعه بین‌الملل هیچگاه مایل نبوده‌اند که دولت تعهدات این تعهدات بین‌المللی را تنبیه نموده و یا اقدام به ایجاد ضمانت‌های مبرا برای اعمال آن تعهدات نمایند؛ زیرا هیچ یک از آنها مایل نبوده است که دولتی را برای انقضای تعهداتی که خود ممکن است فردا آنها را به همان صورت نقض نماید، مورد مواخذه قرار دهد.^۳ در این شرایط مراجع قضائی و داوری بین‌المللی ناگزیر از رفع تزام می‌باشند. آنها دو راه پیش رو دارند: یا معارض را به نفع یکی

^۱Stephan Schill, Robyn Brieze, "Self-Judging Clauses in International Dispute Settlement, Max Planck Yearbook of United Nations Law, Vol. 13, 2009, p.78.

^۲ اجرای موثر تعهدات بین‌المللی در حوزه معاهدات حقوق بشری از اهمیت بسیاری برخوردار می‌باشد. بطوریکه دیوان آمریکایی حقوق بشر در این خصوص بیان می‌دارد که «تعهد برای تضمین آزادی‌ها و اجرای کامل حقوق بشر... کافی نمی‌باشد، بلکه مستلزم این است که دولتها طوری رفتار نمایند که آزادیها به طور موثر تضمین شود و اجرای کامل حقوق بشر صورت گیرد.»

Veldsquez Rodríguez v. Honduras Case, Inter-Am. Ct. H.R. Judgment of July 29, 1988, para. 167.

^۳ هدایت اله فلسفی، «اجرای مقررات حقوق بین‌الملل»، مجله تحقیقات حقوقی، شماره ۱۳ و ۱۴، پاییز ۱۳۷۲ تا تابستان ۱۳۷۳، ص ۷۳.

از این دو منفعت حل نمایند، و یا با ایجاد توازن میان آنها در جهت حفظ این دو موضوع مهم بکوشند. این تزاخم در عرصه تعهدات حقوق بشری به وضوح بیشتری قابل ملاحظه می‌باشد. بدین معنا که بر خلاف گذشته که دولت‌ها در پذیرش مبانی حقوق بشری و همچنین عمل به آن مخیر بودند، با ورود آنها به عرصه بین‌المللی به تدریج این مبانی نه تنها تبدیل به تعهداتی با وصف عام الشمول^۱ گردیدند، بلکه در برخی از موارد این تعهدات به مقام قواعد آمره^۲ نیز نائل گشته‌اند و به منزله یکی از تعهدات اصلی حاکمیت‌های سیاسی و کنشگران بین‌المللی، تبدیل شده و رعایت آن حتی نسبت به دولت‌هایی که آنها نیز پذیرفته‌اند الزام آور تلقی می‌شود.

www.ketab.ir

^۱ - Erga Omnes.

^۲ - Jus Cogens.